

УДК 37.04:004

НАВЧАННЯ І РОЗВИТОК ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Ірина Следь,
Чорнобаївська гімназія
Чорнобаївської селищної ради
Черкаської області*

У статті представлено матеріал з досвіду роботи адміністрації та педагогів Чорнобаївської гімназії Чорнобаївської селищної ради Черкаської області з обдарованими здобувачами освіти. Автором описано педагогічну модель, що забезпечує підхід до розвитку обдарованої особистості в умовах дистанційного навчання. Запропоновані інтерактивні засоби для підвищення ефективності роботи вчителя з обдарованими учнями при підготовці до учнівських олімпіад, інтернет-олімпіад, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт Малої академії наук, творчих конкурсів. Розроблено плани роботи учнівського наукового товариства «Еврика», серію заходів та практичних занять щодо підвищення ефективності системи роботи гімназії з обдарованими учнями в умовах дистанційного навчання. Представлено практичний досвід використання діяльності педагогів із застосуванням інтернет-технологій. Стаття призначена для адміністрації школи, педагогічних працівників гімназій та ліцеїв.

Ключові слова: обдаровані діти, обдарованість, дистанційне навчання, воєнний стан, додатки Google, учнівське наукове товариство, Мала академія наук.

Постановка проблеми. Актуальність цієї статті зумовлена підвищеним інтересом до формування творчої, всебічно розвиненої особистості здобувача освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства. На порядку денному навчання і виховання майбутнього української нації. Створення умов для гармонійного розвитку особистості, виявлення рис обдарованості особистості, всебічне сприяння розвитку обдарованості, формування творчої особистості та створення умов для самореалізації, створення системи роботи з обдарованими дітьми – всі ці питання є першочерговими в роботі з дітьми в навчальному закладі. Як це все виконати в умовах повномасштабної війни росії проти України під час дистанційного навчання? Перш за все – це цілеспрямована робота творчого педагогічного колективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки проблема обдарованості все частіше стає предметом спеціальних наукових досліджень.

Українських психологів цікавлять проблеми виявлення особистісних характеристик юнацтва з різними формами обдарованості (О. Бобир), ідентифікації різних видів обдарованості, зокрема технічної (О. Зазимко), розвитку мотивації творчої активності технічно обдарованих підлітків (О. Музика), можливостей діагностики індивідуальних відмінностей учнів загальноосвітньої школи при комплектуванні профільних класів (В. Доротюк), умови розвитку самосвідомості обдарованих дітей у спільній діяльності (Н. Куліш),

психологічна організація взаємин учителів із обдарованими учнями (І. Й. Любо-вещька), психологічні особливості емоційної сфери інтелектуально обдарова-ної особистості (І. В. Ушакова), генезис розуміння батьками проявів дитячої обдарованості (Н. А. Карпенко) та інші [1, с. 6]. Інтерактивну психолого-педа-гогічну підтримку соціалізації обдарованих старшокласників пропонують М. С. Гальченко, К. А. Андросович, Л. І. Ткаченко, О. А. Ковальова, Л. М. Най-дьонова [2, с. 23]

Велику увагу розвитку обдарованості приділяє Інститут обдарованої дитини НАПН України, що є однією з провідних державних науково-дослід-них установ, яка здійснює наукові дослідження проблем обдарованості і роз-робляє науково-методичні засади діагностики, розвитку обдарованої особис-тості та впровадження отриманих результатів в освітню практику, виконання завдань державних цільових програм, зокрема, Державної цільової комплек-сної програми «Обдаровані діти» на 2021–2025 рр., Державної програми роботи з обдарованою молоддю, Державної цільової соціальної програми «Підтримка сім'ї», Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації», Дер-жавної програми підтримки сім'ї, Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти, програм спільної діяльності МОН України та НАПН України, Державної програми «Вчитель», Державної цільової соціаль-ної програми розвитку дошкільної освіти, тощо [5].

Мета статті – показати на прикладі системи роботи педагогічного колективу Чорнобаївської гімназії використання сучасних підходів та можли-востей інформаційного суспільства для організації процесу навчання і роз-витку обдарованої особистості в умовах дистанційного навчання. Запорука успішної організації дистанційного навчання полягає у використанні сучас-них підходів до організації процесу, технічних можливостей закладу, поєд-нанні знань, умінь, досвіду та майстерності педагогів, а головне – усвідом-лення й мотивоване бажання здобувачів освіти. Значущими є умови, у яких воно здійснюється. На жаль, це умови воєнного стану, в яких воно здій-снюється, що потребує певних зусиль, особливостей видозмін та специфіки.

Виклад основного матеріалу. «PRIMUS INTER PARES – ПЕРШИЙ СЕРЕД РІВНИХ» (від латинс. *credo* – вірю) – є пріоритетним у роботі Чорнобаївської гімназії. В центрі уваги – дитина з її здібностями й талантами. Працьовитість, наполегливість, надання якісних освітніх послуг, підготовка конкурентоспроможних випускників, а головне – віра в успіх є визначальною у роботі наших педагогів.

Працюємо по-новому – так можна сказати про педагогів гімназії. Учи-телі мають високий рівень професійної майстерності, володіють інновацій-ними технологіями, зокрема активно використовують хмарні сервіси, що забезпечує високий рейтинг як вчителів, так і їхніх вихованців.

Гімназія як заклад нового типу, вже близько двадцяти років забезпечує досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й сучасним вимогам суспільства. З цією метою в гімназії

функціонують класи з поглибленим вивченням навчальних предметів: іноземної мови, математики та української мови та літератури. Профілізація сприяє забезпеченню індивідуальних потреб учнів, які виявляють підвищений інтерес до вивчення окремих предметів, для професійного самовизначення, успішної соціалізації, полегшення адаптації до самостійного життя, виховання відповідальності за прийняття рішень.

Кожна дитина – індивідуальність, яка потребує особливого підходу й розвитку. Сприяння реалізації обдарування потребує організації особливих умов, зокрема, спеціальних індивідуальних занять, що виходять за межі програмового матеріалу. Програми індивідуальної роботи з обдарованими дітьми розробляються з метою створення в гімназії максимально сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти, самореалізації творчої особистості. Вони покликані сприяти більш якійс підготовці учнів до учнівських предметних олімпіад, інтелектуальних змагань, конкурсів, турнірів. Основні завдання, які ставлять педагоги гімназії: розробити й постійно впроваджувати новий зміст освіти, прогресивні технології навчання й виховання учнів; створити максимально сприятливі умови для інтелектуального, морального й фізичного розвитку обдарованих дітей; сприяти становленню й розвитку творчої, діяльної й обдарованої особистості.

У наш час в умовах економічних відносин і жорсткої конкуренції на ринку праці особливе значення мають знання, навички та досвід. Фахівець XXI століття – це людина, яка вільно володіє сучасними інформаційними технологіями, постійно підвищує і вдосконалює свій професійний рівень. Наслідком процесу інформатизації суспільства та освіти є поява дистанційного навчання як найбільш перспективної, гуманістичної, інтегральної форми освіти, орієнтованої на індивідуалізацію навчання [5, с. 1].

Одним із пріоритетних напрямів реформування освітньої галузі є створення умов успішного розвитку та навчання обдарованої молоді, виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. На сучасному етапі розвитку суспільства, на нашу думку, саме Мала академія наук України створює умови для виявлення обдарованих дітей, забезпечення духовного, інтелектуального, творчого розвитку молодого покоління [7].

Від творчості учителя до обдарованості учня – ось кредо педагогічних працівників гімназії, що успішно продовжують реалізовувати комплексну програму пошуку, навчання й виховання обдарованих дітей «Творча обдарованість». Важливою ланкою цієї системи є наукові товариства учнів, головним завданням яких є залучення та підготовка здобувачів освіти до пошукової, дослідницької роботи в різних галузях науки. Саме з цією метою і створено в гімназії учнівське наукове товариство «Єврика», що діє з 2003 року – часу заснування закладу. До участі в роботі УНТ залучаються учні 8–11 класів (рис. 1).

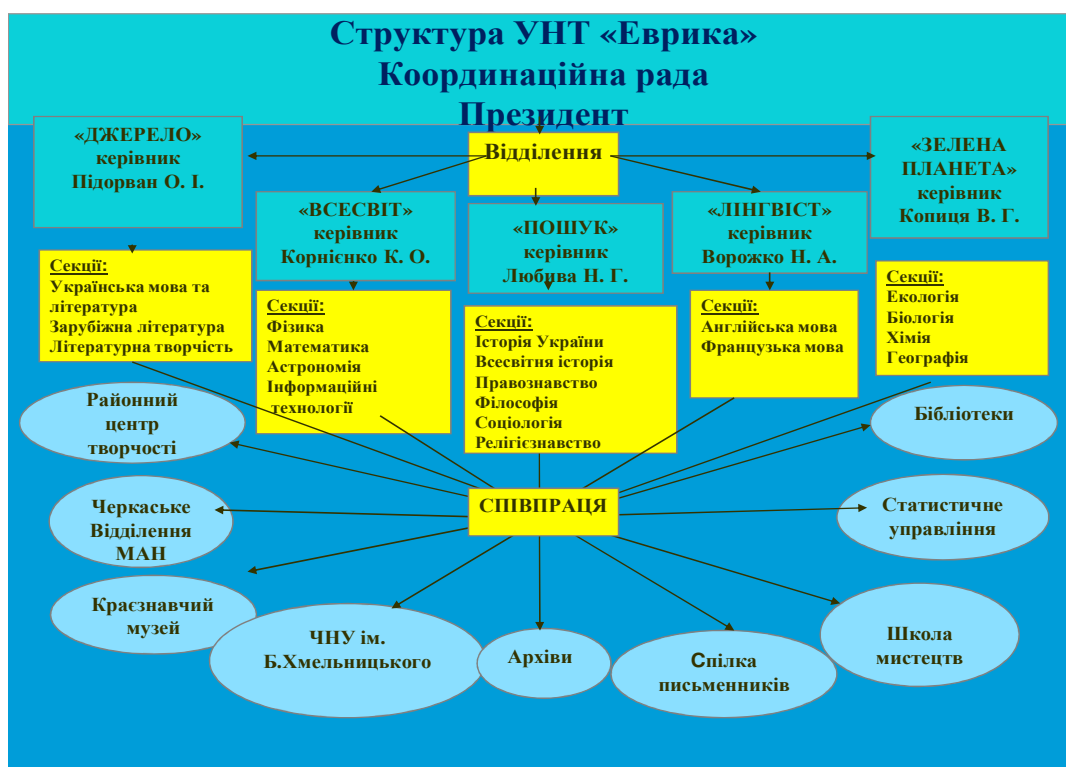

Рис. 1. Учніське наукове товариство «Єврика»

Науково-дослідницька діяльність здійснюється у п'яти відділеннях «Єврики»: «Джерело», «Всесвіт», «Пошук», «Лінгвіст», «Зелена планета», що допомагає учням оволодівати вмінням самостійно отримувати нові знання на основі наукового аналізу, розвиває мислення, готує здобувача освіти до життя в умовах сучасного інформаційного суспільства. Керівниками є вчителі вищої кваліфікаційної категорії.

Щороку здобувачі освіти гімназії беруть активну участь в конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт Малої академії наук та є переможцями обласного та Всеукраїнського етапів Конкурсу. Представлено різноманітний спектр наукових секцій, які гімназисти обирають співвідносно до їхніх інтересів та уподобань. Постійна, цілеспрямована, системна робота учнівського наукового товариства «Єврика», інноваційної ради гімназії, наукових керівників МАН, тісна співпраця з науковцями ЧНУ імені Б. Хмельницького та методистами Черкаської Малої Академії Наук – все це сприяє успіху наших учнів.

Цьогоріч уже втретє обласний етап конкурсу-захисту відбувся онлайн, упродовж двох днів кожен учасник долучався до роботи своєї секції, аби презентувати свої унікальні наукові проекти, ідеї, дослідження. Нові виклики, стандарти, досвід – це те, що запропонував цього року своїм учасникам конкурс. Два робочі дні стали справжньою школою набуття нових навичок, створили надзвичайну атмосферу зацікавленості та мотивацій. Першого дня відбувся постерний захист, де кожен з учасників захищав свій проект з демонстрацією електронного постера. Конференція другого конкурсного дня, на

якій учасники презентували та обговорювали результати своїх робіт, активувала цікавість та допитливість до проектів колег. Звичайно, що участь в онлайн-версії змагання, спілкування на платформі Google Meet та Zoom у відкритих турах постерного захисту та наукової конференції, інструктажі модераторів у групах та спільнотах telegram та viber, стрічках чатів стала можливою завдяки вже набутим раніше навичкам та щоденно відшліфованим звичкам роботи з дистанційними освітніми ресурсами, кваліфікації та наполегливості наукових керівників МАН. Всього за роки існування гімназії переможцями конкурсу-захисту Малої академії наук стали 196 здобувачів освіти, переможцями обласних учнівських олімпіад стали 160 учні, а крім цього є переможці творчих конкурсів та спортивних змагань.

Повномасштабна війна росії проти України стала великим суспільним потрясінням. Вторгнення впливає на емоційний стан, побут і повсякдення, громадську думку, міжособисті стосунки, соціально-економічне становище, зайнятість, громадську активність населення. Водночас ці зміни впливають на майбутнє суспільних інститутів уже в повоєнній Україні та визначають її подальший розвиток загалом [4, с. 2].

Дистанційне навчання стало одним із пріоритетів роботи педагогічного колективу гімназії в період воєнного стану. Це знайшло відображення в річному та методичному планах роботи гімназії, професійних спільнотах вчителів та в планах роботи з обдарованими учнями та учнівського наукового товариства «Еврика». Скористатися дистанційним навчанням можуть діти, що навчаються за планом індивідуального навчання, ті хто не може відвідувати гімназію через стан здоров'я або проживають поза межами селища – тобто всі, хто бажає навчатися.

Що ж таке дистанційне навчання? Існує кілька визначень. Ось одне з них: дистанційне навчання – інтерактивна взаємодія як між учителем і учнями, так і між ними й інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу (наприклад, Веб-сайту або Веб-сторінки, це навчальний процес, при якому усі або частина занять здійснюється з використанням сучасних інформаційних технологій при територіальній віддаленості викладача й учнів. Дає змогу здобувати повноцінну освіту в територіально віддалених місцях, адже в гімназії навчаються діти з семи сіл району. Таким чином, процес навчання може відбуватися будь-де і будь-коли, єдина умова – доступ до мережі Інтернет. Дистанційний навчальний процес – це відтворення традиційного навчального процесу засобами ІКТ (спілкування, співробітництво, співтворчість, самостійна робота тощо). Систему створено для тих, хто сьогодні навчається у школі, отримує середню освіту. Але скористатися нею може будь-хто, якщо бажає покращити свої знання з базових дисциплін шкільної програми [3].

Завдяки таким засобам дистанційного навчання, як дискусійні форуми, електронні обговорення засвоєного матеріалу, списки розсилання, створюється нове навчальне середовище, в якому учні почувають себе невід'ємною частиною колективу, що посилює мотивацію до навчання. 100% педагогів володіють методикою використання інформаційних технологій та хмарних

сервісів. Комп'ютерна техніка використовується при викладанні всіх навчальних предметів. Гімназія має власний веб-сайт, який систематично поповнюється. Класні керівники освоїли методику роботи з електронним щоденником, працюють постійно.

Під час дистанційного навчання вчителі гімназії забезпечили виконання навчальних планів освітніх програм, використовуючи різні форми дистанційної комунікації між учасниками освітнього процесу: online-спілкування (Skype, Viber, додатки Googl meet, ZOOM, classroom; електронне листування, відеоуроки з використанням YouTube, Cam Screen Recorder, webinar.ua); програми для тестування (Classtime, Kahoot), розробка інтерактивних дидактичних вправ засобами LearningApps.org, синхронне й асинхронне навчання та ін.

Гімназія співпрацює із закладами вищої освіти, зокрема ЧНУ імені Б. Хмельницького та ЧДТУ, є учасником проекту «Живи, навчайся і працюй на Черкащині». Значна увага в закладі приділяється розвитку кожного гімназиста як громадянина та патріота. Учні залучають та зацікавлюють не лише в навчанні, але й у суспільно-важливих, волонтерських, соціальних справах. Учні гімназії беруть участь в Міжнародній програмі SMRT з дистанційного вивчення англійської мови, 12 учнів гімназії в грудні 2022 року отримали Сертифікати Канадського коледжу (Ванкувер, Канада).

Як же ми підходили до реалізації дистанційного навчання?

Перший крок – це створення Інноваційної ради гімназії, очолюють яку вчителі інформатики.

Другий крок – вивчення системи дистанційного навчання та навчання спочатку членів творчої групи, а пізніше всього педагогічного колективу під час проведення проблемних та практичних семінарів на засіданнях науково-методичної ради, професійних спільнот, через індивідуальні консультації.

Третій крок – за допомогою сервісів електронного щоденника до домашнього завдання вчителі-предметники прикріпили покликання по темі уроку. Учень може скористатися ними для закріплення пройденого матеріалу, вивчення його самостійно.

Четвертий крок – розробка основних напрямів роботи.

П'ятий крок – учителями-предметниками на сайті гімназії, в classroom, у viber-групах розміщуються домашні завдання для дистанційного опрацювання навчального матеріалу вдома та ліквідації прогалин у знаннях. Звертаємо увагу учнів гімназії та їхніх батьків на матеріали нашого сайту, де в разі потреби знайдуть необхідну інформацію. За таким принципом відбуваються консультації учнів-членів МАН зі своїми науковими керівниками і рецензентами.

Висновки. Надалі планується вдосконалення роботи платформи дистанційного навчання за такими напрямками: створення та розміщення курсів з додаткової освіти; забезпечення інтерактивної взаємодії учнів, тьюторів (консультантів) та кураторів; розміщені матеріали для роботи

з обдарованими дітьми, для підготовки до НМТ (ЗНО, ДПА), презентації та відеоматеріали уроків. Під час дистанційного навчання вчителі гімназії використовують додатки Google: Meet, classroom, viber, classtime.

Використання педагогами хмарних технологій в освітньому процесі надає безліч можливостей: учитель має доступ до своїх матеріалів і документів будь-де і будь-коли; з'являється можливість використання відео і аудіо файлів прямо з Інтернету; організація спілкування з колегами інших навчальних закладів; можливість формувати траєкторію розвитку кожного учня з урахуванням особливостей; принципово нові можливості для організації досліджень, проектної діяльності [8, с.7].

Методика проведення дистанційних занять з обдарованими дітьми знаходиться у процесі розвитку та вдосконалення, а принципи дистанційного навчання та його особливості стали серйозними викликами для системи освіти в цілому. Організація якісного масового дистанційного навчання в умовах воєнного стану – складний і надважкий процес. Але кропітка систематична робота щодо впровадження й удосконалення сучасних технологій дистанційного навчання в освітній процес допоможе згодом досягти позитивних результатів.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є. Проблема розвитку обдарованої особистості в Україні і світі: сучасний стан і перспективи // Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ–Вінниця, 2012. Вип. 73. С. 6. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12416/1/11.pdf>
2. Гальченко М. С., Андросович К. А., Ткаченко Л. І., Ковальова О. А., Найдьонова Л. М. Інтерактивна психолого-педагогічна підтримка соціалізації обдарованих старшокласників : методичний посібник. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. 136 с.
3. Дистанційне навчання. URL: <https://www.rv-it.college/index.php/studentu/distantnijne-navchannya>
4. Дослідження впливу війни на суспільство: методологічний семінар URL: <https://www.prostir.ua/event/doslidzhennya-vplyvu-vijny-na-suspilstvo-metodolohichnyj-seminar/>
5. Інститут обдарованої дитини НАПН України. URL: https://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/gifted_child/
6. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика : збірник наукових праць. Випуск 2. Київ : Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. 276 с.
7. Національний центр «Мала академія наук України». URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/derzhavni-centri-pozashkilnoyi-osviti/mala-akademiya-nauk-ukrayini>
8. Положення про дистанційне навчання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18>
9. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Пілаєва, С. М. Полуніна, В. М. Сисоєва. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 190 с. (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»; Вип. 1 (73).